

BELEIDSPLAN

LIGA VOOR DE
RECHTEN VAN
DE MENS

www.ligarechtenvandemens.nl

Info@ligarechtenvandemens.nl

**Liga
voor de
Rechten
van de
Mens**

De Liga is een door de Nederlandse
belastingdienst goedgekeurde ANBI-
instelling

IBAN : NL 48 INGB 0000 1811 28
RSIN nr : 8070.90.396
KvK nr : 40533529

Beleidsplan Liga voor de Rechten van de Mens

Looptijd: 2022-2025

**Liga
voor de
Rechten
van de
Mens**

Mensenrechten beginnen dichtbij!

1. Inleiding

Op 24 oktober 1972 werd door een aantal juristen in Leiden de Liga voor de Rechten van de Mens opgericht. Tien jaar later (14 april 1982) werd de Liga juridisch omgezet in een vereniging. Vanaf het begin in 1972 is de Liga aangesloten bij de FIDH, de internationale federatie van mensenrechtenliga's. In de statuten van de Liga is de doelstelling als volgt geformuleerd: "De vereniging heeft ten doel het ideaal van de Rechten van de Mens^[1] te dienen en te verbreiden, tegen de schending ervan te strijden en de eerbiediging ervan te eisen (...)."

In de loop der jaren heeft het werk van de Nederlandse Liga zich vooral geconcentreerd op de mensenrechtensituatie in Nederland. Onder andere vanwege vergrijzing van het ledenbestand waren de activiteiten van de Liga de laatste vijftien jaar terug gelopen en bestonden uiteindelijk alleen nog uit de jaarlijkse toekenning op 10 december (Dag van de Rechten van de Mens) van de Clara Meijer-Wichmann penning. In 2020 en '21 moest vanwege COVID 19 deze activiteit worden opgeschort.

Het huidige bestuur wil nu (voorjaar 2022) de draad oppakken en het waardevolle centrale aandachtspunt van de Liga, de toepassing van de mensenrechten op Nederland, weer tot leven brengen, en legt dit beleidsplan voor aan de Ledenvergadering. Hoofdstukken 2 en 3 beschrijven het onderwerp en de (collega-)organisaties die actief zijn. Hoofdstukken 4, 5 en 6 behandelen vervolgens algemene beleidslijnen, te ontwikkelen activiteiten en de ontwikkeling van de organisatie.

2. De rechten van de mens in beleid en publiek debat in Nederland

Mensenrechten worden in Nederland vanouds grotendeels als een onderwerp van buitenlands beleid gezien. Het klopt dat er veel over mensenrechten is vastgelegd in internationale overeenkomsten en dat er in allerlei buitenland veel mis is met de mensenrechten. De vraag of mensenrechten een hoeksteen moeten zijn van beleid is echter niet alleen van toepassing op het buitenland, zoals in de loop van de jaren vaak door de regering gesteld, maar ook op het binnenland. Dat gold op het moment dat in 1948 de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens werd

[1] Zie de tekst van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de basis voor een groot aantal internationale verdragen, procedures en activiteiten, <https://mensenrechten.nl/nl/universele-verklaring-van-de-rechten-van-de-mens>

aangenomen, een paar weken voor de tweede 'Politionele Actie'. Dat geldt ook nu nog, in het Nederland waarin het Ongekend Onrecht van het toeslagenschandaal zich kon ontwikkelen.

Het maatschappelijk debat is sinds de eeuwwisseling aanzienlijk verrechtst en verruwd. Internationale observaties over het tekortschieten van mensenrechten in Nederland leidden verscheidene malen tot brede verontwaardiging. Systemisch racisme is ook door mainstream politieke partijen lange tijd ontkend, en het is de vraag hoe gedegen het nu gaat worden aangepakt. Eenzijdige en extreme nadruk op 'vrijheid' als naar eigen wens ingevuld absoluut recht is wijd verspreid en manifesteerde zich vooral in reactie op Covid-19 maatregelen. Op zich vanuit mensenrechten-oogpunt niet onacceptabele besluiten leken echter niet altijd even zorgvuldig tot stand te komen. Om in een crisis tot proportionele, breed gedragen maatregelen te komen bleek niet gemakkelijk en leidde tot een spiraal van polarisatie. Een zorgwekkende constatering, mede gezien de nog grotere uitdagingen en hardere keuzes waarvoor de klimaat- en duurzaamheids crises de maatschappij en de politiek stellen.

Op een groot aantal gebieden heeft binnenlands beleid belangrijke mensenrechten-aspecten en -consequenties. Hiervoor bestaat een gebrek aan kennis en aandacht in de politiek. Dat geldt in het bijzonder voor de zgn. economisch-sociale-culturele rechten, waarbij vaak gemarginaliseerde of gediscrimineerde groepen te lijden hebben van schendingen. Mensenrechten vormen geen daadwerkelijke rode draad voor het binnenlands beleid. Het Nationaal Actieplan Mensenrechten[1] speelt geen noemenswaardige rol in het op mensenrechtennormen afstemmen van beleid (en lijkt er alleen te zijn gekomen vanwege de campagne voor een Nederlandse zetel in de VN Mensenrechtenraad). Adviezen en rapporten van officiële organen zoals de Raad van State, het College voor de Rechten van de Mens en de Nationale Ombudsman over mensenrechten en goed bestuur worden niet altijd en vaak niet volledig opgevolgd.

Door het overhevelen van de uitvoering van veel beleid naar gemeenten[2], naar bovengemeentelijke organen en naar min of meer zelfstandige bestuursorganen wordt de directe verantwoordelijkheid voor het handhaven van mensenrechtennormen steeds vager. Technocratisch en management-denken over het 'aansturen' van de maatschappij overheerst. Bij het steeds breder gebruik van algoritmes dreigen onrechtvaardige en discriminerende situaties te worden versterkt.

Een evenwichtige toepassing van mensenrechten, een effectieve en inclusieve democratie en een rechtstaat die er is voor iedereen vragen voortdurend onderhoud en bijstelling. In Nederland is slijtage zichtbaar en moeten versterkingen en hervormingen op velerlei vlak in gang worden gezet.

3. Maatschappelijke organisaties en mensenrechten in Nederland

Verreweg de meeste aandacht van NGO's voor mensenrechten gaat uit naar het buitenland. Het sinds 1979 bestaande Breed Mensenrechten Overleg (BMO), waar rond twintig organisaties deel van uitmaken, richt zich op uitwisseling over en coördinatie van activiteiten m.b.t. buitenlands beleid. In de loop van de jaren heeft verscheidene malen ook een BMO-NL bestaan, echter met veel minder inzet en betrokkenheid.

Wat Nederlands beleid betreft levert het Nederlands Juristen Comité voor de Mensenrechten (NJCM) de meest consistente en brede dekking met o.a. commentaren op wetsvoorstellen en inbreng in VN procedures. Hierbij zijn op bepaalde momenten ook coördinerende taken verricht bv.

[2] <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/publicaties/2019/12/12/nationaal-actieplan-mensenrechten-2020>

[3] <https://mensenrechten.nl/nl/mensenrechten-op-lokaal-niveau>

in het tot stand brengen van gezamenlijke inbreng van een groot aantal organisaties[1]. Gebrek aan menskracht of aan bereidheid van organisaties om samen te werken maakt dit echter niet altijd mogelijk. (Naast de VN kennen ook de Raad van Europa en de EU procedures waar maatschappelijke organisaties aan kunnen bijdragen. Ook hier gebeurt dit vaak, maar niet altijd, in onderlinge samenwerking.)

Het NJCM heeft in 2014 het Public Interest Litigation Project (PILP) opgericht[2], dat over een scala aan mensenrechtenissues juridische procedures aanspant, met eigen medewerkers maar ook aanvullende menskracht uit de juridische wereld. PILP werkt vaak samen met andere organisaties of brede coalities (bv met Amnesty en ControlAltDelete[3] op etnisch profileren en met Platform Burgerrechten op gegevensverzameling en -verwerking).

Amnesty Nederland werkt met om de paar jaar vastgestelde speerpunten voor hun activiteiten gericht op Nederland. Vreemdelingendetentie, etnisch profileren, demonstratiebeleid zitten vaak bij die speerpunten. Ook wat aandacht geweest voor gevangenisomstandigheden (isolatie).

Verder houdt een groot aantal organisaties zich bezig met de naleving van mensenrechten als onderdeel van hun op een specifiek terrein gerichte activiteiten. Denk aan vrouwenrechten, LGBT-rechten, rechten van mensen met een beperking, rechten van asielzoekers, klimaat, milieu en de natuur.

In analyses van en meningsvorming over de naleving van mensenrechten op veel van deze terreinen spelen wetenschappers een belangrijke rol. Discussies rond de bestrijding van Covid-19 hebben tot hernieuwde aandacht geleid voor de Grondwet. Wetenschappers hebben hier het initiatief genomen voor een informatie- en discussieplatform.[4]

4. Ambities voor de komende jaren in hoofdlijnen

In 2022 bestaat de Liga 50 jaar. Mensenrechtenstandaarden waren in 1972 internationaal veel minder ontwikkeld. Nederland heeft zich altijd ingezet voor versterking van de internationale normen. Er is een stilzwijgende aanname in politiek en door de overheid dat het met de naleving door Nederland wel goed zit. Deze aanname is niet terecht. Mensenrechten en hun naleving lijken meer omstreden te worden. Een primair op efficiëntie gerichte overheid plaatst mensenrechten en de situatie van mensen in de marge van de samenleving niet voorop.

Deze situatie vraagt om een organisatie die mensenrechten als leidraad voor de politiek en als onderliggende waarde van overheidsbeleid benadrukt. De Liga richt zich op alle mensenrechten en benadrukt het vaak sterke verband tussen de verschillende rechten. In Nederland dreigen met name sociaal-economisch-culturele rechten in het gedrang te komen op beleidsterreinen als huisvesting, gezondheidszorg, het garanderen van een bestaansminimum, belastingheffing en werkgelegenheid. Rechten op sociaal-economisch gebied zijn nauw gekoppeld aan gelijke behandeling en het tegengaan van racisme en discriminatie. Het handhaven van draagvlak voor mensenrechten en democratie door die begrippen vorm te geven in het tot stand komen van beleid en in overheidsoptreden behoeft dringend aandacht.

[4] Zie bv in 2016 voor de Universal Periodic Review van de VN Mensenrechtenraad, <https://njcm.nl/wp-content/uploads/2016/12/Bringing-Human-Rights-Home-Dutch-NGO-UPR-REPORT-complete-version-incl-cover.pdf>

[5] <https://pilpnjcm.nl/>

[6] <https://controlealtdelete.nl/>

[7] <https://www.nederlandrechtsstaat.nl/>

De organisatie die de Liga wil zijn is een beweging van betrokken burgers, die kennis en discussie bevordert van de toepassing in Nederland van internationale mensenrechtenstandaarden en -inzichten (bv van organen en experts van de VN en de Raad van Europa) en zich met haar overwegingen en standpunten richt tot de politiek en meedoet aan publiek debat.

De huidige capaciteit van de Liga is zeer beperkt en het duurzaam uitbouwen en verjongen van de organisatie is een grote uitdaging. Een beperkt aantal activiteiten zal worden nagestreefd die herkenbaar als Liga-activiteiten kunnen worden neergezet. Hierbij zullen sommige activiteiten de mogelijkheid hebben tot opschalen of afschalen, afhankelijk van de beschikbare menskracht. Ook zal een evenwicht worden gezocht tussen aansluiting bij de actualiteit en het nastreven van verdieping en volharding in langere-termijn hervormingstrajecten.

5. Activiteiten van de Liga

A) De uitreiking van de Clara Wichman-Meijer Penning zal worden voortgezet. Met ingang van 2022 wordt de penning van de Liga uitgereikt rond 24 oktober, de datum waarop vijftig jaar geleden de Nederlandse Liga werd opgericht. De uitreiking van de penning zal doorgaans in het teken staan van het jaarthema, dat bij de uitreiking wordt geïntroduceerd. Er zal een aantal blog posts verschijnen en materiaal en suggesties voor programmering van Mensenrechtencafé's worden uitgebracht.

Per keer zal de mogelijkheid worden onderzocht (en overlegd met de Penning-laureaat) relevante politieke organen te benaderen met een op mensenrechten gebaseerd eisenpakket].

De aandacht voor een jaarthema kan langer doorlopen (afhankelijk ook van de inzet van actieve leden), zodat na enige tijd een aantal thema's parallel worden gevolgd, met nieuwe blog entries en materiaal voor Café's.

B) Het opzetten van een jaarlijkse Mensenrechtenscore voor Nederland wordt nagestreefd, waarin een cijfer wordt toegekend aan een groot aantal aspecten van de mensenrechten. (Internationaal bestaan verscheidene voorbeelden van dergelijke exercities.[1]) Een dergelijke rapportage zou naast de uitreiking van de Penning een tweede moment in het jaar zijn voor brede media-aandacht. Via een op te stellen, elk jaar te herhalen, vaste systematiek zullen bestaande materialen van internationale organisaties, Nederlandse toezichtorganen en NGOs worden beoordeeld en leiden tot een score.

C) Het geleidelijk uitbouwen van de website, waarbij een blogs sectie zal worden gecreëerd, dit is dan de follow-up van het voormalige Liga-tijdschrift Terecht. Uitgangspunt bij alle publicaties en materialen is het redeneren vanuit internationale mensenrechtenstandaarden, het gebruiken van rapporten van internationale organisaties en experts bij het analyseren van de Nederlandse situatie. Nederlandse maatschappelijke issues worden zo in een mensenrechten-raamwerk geplaatst.

Onderwerpen voor de blog posts zijn in eerste instantie de thema's van het lopende jaar en voorgaande jaren. In tweede instantie kunnen ad hoc posts worden opgenomen naar aanleiding van de actualiteit.

Een social media team (opererend in samenwerking met het redactieteam van de Terecht-

[8] Bv Freedom in the World, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world>, de Rule of Law Index, <https://worldjusticeproject.org/our-work/research-and-data/wjp-rule-law-index-2021>)

sectie van de website) zal worden opgezet. In eerste instantie gaat dit om het genereren van verkeer naar de website en het vestigen van aandacht op nieuwe blog posts en Liga-activiteiten. In tweede instantie zullen ook stand alone social media posts worden overwogen (posts die niet doorverwijzen naar een item op de website).

D) Een format zal worden opgezet voor fysieke Mensenrechtencafé's, met achtergrondmateriaal voor organisatoren en ideeën voor werkvormen en voor sprekers. Doelgroep van de Mensenrechtencafé's zijn in eerste instantie studenten van universiteiten en Hogescholen die zijn verbonden aan opleidingen met een sociaal, economisch, bestuurlijk of juridisch karakter. De Liga zal hiervoor contact zoeken met docenten en studentenverenigingen. Wegen zullen worden onderzocht om ook Mensenrechtencafé's op te zetten voor andere categorieën mogelijk in maatschappelijke kwesties geïnteresseerde burgers.

Onderwerpen zijn om te beginnen de jaarthema-onderwerpen, aangevuld met enkele algemene mensenrechten-discussie-onderwerpen. Dit is een concept dat gemakkelijk op te schalen valt (als zich mensen aanbieden om er op nieuwe plekken mee bezig te gaan); het streven is in een aantal plaatsen continue (zichzelf in stand houdende) organisatie-teams te krijgen en in totaal tientallen bijeenkomsten per jaar te houden.

E) Voor het stimuleren van mensenrechten als leidraad voor de politiek en als onderliggende waarde van het overheidsbeleid is directe interactie met politiek en overheid nodig. De Liga zal een inventarisatie maken van de mogelijke aangrijpingspunten hiervoor. Dat kan zijn naar aanleiding van VN rapportages of Raad v Europa rapportages (elk verdrag of procedure levert een aantal momenten op). Ook (het vragen om goede follow-up van) rapportages van het Nederlandse College voor de Rechten van de Mens, over het Nationaal Actieplan Mensenrechten, of onderdelen van de gewone jaarlijkse parlementaire begrotingsbesprekingen bieden aanknopingspunten.

De omvang van het werk op dit vlak zal afhangen van de mogelijkheid om gekwalificeerde analyses te realiseren, daaruit voortvloeiende eisenpakketten op te stellen en contact te leggen met politiek en overheid. De Liga zal ernaar streven haar inzet vooral te richten op de jaarthema's en/of op punten waarop andere organisaties niet actief zijn.

F) De Liga is sinds lange tijd lid van de Internationale Mensenrechten-Federatie FIDH[1]. De komende jaren zal met ons mede-lid in Vlaanderen, de Liga voor Mensenrechten[2], contact worden onderhouden over de reactie op mensenrechten-kwesties en de ontwikkeling van de werkzaamheden.

Wat betreft inzet voor mensenrechtenkwesties in andere landen waarmee FIDH zich bezighoudt en waarvoor bij mensen die actief zijn in de Liga speciale belangstelling bestaat, zal het bestuur naar bevind van zaken handelen. De Liga zal zich in haar werving van aanhangers en fondsen niet specifiek op deze kwesties richten.

6. Mensen en middelen

Om de ambities van de Liga te kunnen realiseren, is een groei nodig van het aantal mensen dat actief is. Mensen zullen zich eerst willen aansluiten als de activiteiten van de Liga bekender zijn. Om de

[9] <https://www.fidh.org/en/about-us/What-is-FIDH/our-member-organisations>

[10] <https://mensenrechten.be/>

komende jaren enkele gezichtsbepalende activiteiten op de rails te zetten, zal particuliere fondsen om financiële bijdragen worden gevraagd.

Via app-groepen zullen mensen zich bij de Liga kunnen aansluiten voor het organiseren van specifieke activiteiten of het werken aan een bepaald onderwerpen. Een redactieteam zal zorg dragen voor de kwaliteit van uitingen in de te creëren blog-sectie van de website. Een in te stellen adviesraad zal gevraagd en ongevraagd advies kunnen uitbrengen over de publieke uitingen van de Liga, in het bijzonder over standpunten van de organisatie richting politiek en samenleving.

Werving voor het opzetten en uitvoeren van activiteiten binnen de structuur die de Liga biedt zal zich in het bijzonder richten op studenten verbonden aan opleidingen die mensenrechten als onderwerp hebben of die kwesties behandelen die een relatie hebben tot mensenrechten. De Liga zal hiervoor contact zoeken met docenten. Ook (bijna-)gepensioneerden kunnen een categorie zijn waar actief betrokkenen kunnen worden geworven.

Het bestuur zal in dit alles primair een regisserende rol hebben, in het opstarten van de app-groepen en de andere organen en in het behouden van de samenhang van de organisatie, het bewaken van het volgen van afgesproken procedures en het werven van fondsen.

Naast mensen die door aan activiteiten mee te doen bijdragen aan het werk, zal de mogelijkheid continu worden uitgedragen om de Liga financieel te steunen. Het streven is met deze bijdragen en met subsidies van fondsen de jaaromzet binnen enkele jaren tot een vijf-cijferig bedrag te verhogen.

Bijlage

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Artikel 1

Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.

Artikel 2

Eenieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status.

Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort, onverschillig of het een onafhankelijk, trust-, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.

Artikel 3

Eenieder heeft het recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon.

Artikel 4

Niemand zal in slavernij of horigheid gehouden worden. Slavernij en slavenhandel in iedere vorm zijn verboden.

Artikel 5

Niemand zal onderworpen worden aan foltering, noch aan een wrede, onmenselijke of ontterende behandeling of bestraffing.

Artikel 6

Eenieder heeft, waar hij zich ook bevindt, het recht als persoon erkend te worden voor de wet.

Artikel 7

Allen zijn gelijk voor de wet en hebben zonder onderscheid aanspraak op gelijke bescherming door de wet. Allen hebben aanspraak op gelijke bescherming tegen iedere achterstelling in strijd met deze Verklaring en tegen iedere ophitsing tot een dergelijke achterstelling.

Artikel 8

Eenieder heeft recht op daadwerkelijke rechtshulp van bevoegde nationale rechterlijke instanties tegen handelingen, welke in strijd zijn met de grondrechten hem toegekend bij Grondwet of wet.

Artikel 9

Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige arrestatie, detentie of verbanning.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Artikel 10

Eenieder heeft, in volle gelijkheid, recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak door een onafhankelijke en onpartijdige rechterlijke instantie bij het vaststellen van zijn rechten en verplichtingen en bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde strafvervolgning.

Artikel 11

1. Eenieder, die wegens een strafbaar feit wordt vervolgd, heeft er recht op voor onschuldig gehouden te worden, totdat zijn schuld krachtens de wet bewezen wordt in een openbare rechtszitting, waarbij hem alle waarborgen, nodig voor zijn verdediging, zijn toegekend.
2. Niemand zal voor schuldig gehouden worden aan enig strafrechtelijk vergrijp op grond van enige handeling of enig verzuim, welke naar nationaal of internationaal recht geen strafrechtelijk vergrijp betekenden op het tijdstip, waarop de handeling of het verzuim begaan werd. Evenmin zal een zwaardere straf worden opgelegd dan die, welke ten tijde van het begaan van het strafbare feit van toepassing was.

Artikel 12

Niemand zal onderworpen worden aan willekeurige inmenging in zijn persoonlijke aangelegenheden, in zijn gezin, zijn tehuis of zijn briefwisseling, noch aan enige aantasting van zijn eer of goede naam. Tegen een dergelijke inmenging of aantasting heeft eenieder recht op bescherming door de wet.

Artikel 13

1. Eenieder heeft het recht zich vrijelijk te verplaatsen en te vertoeven binnen de grenzen van elke Staat.
2. Eenieder heeft het recht welk land ook, met inbegrip van het zijne, te verlaten en naar zijn land terug te keren.

Artikel 14

1. Eenieder heeft het recht om in andere landen asiel te zoeken en te genieten tegen vervolging.
2. Op dit recht kan geen beroep worden gedaan ingeval van strafvervolgingen wegens misdrijven van niet-politieke aard of handelingen in strijd met de doeleinden en beginselen van de Verenigde Naties.

Artikel 15

1. Eenieder heeft het recht op een nationaliteit.
2. Aan niemand mag willekeurig zijn nationaliteit worden ontnomen, noch het recht worden ontzegd om van nationaliteit te veranderen.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Artikel 16

1. Zonder enige beperking op grond van ras, nationaliteit of godsdienst, hebben mannen en vrouwen van huwbare leeftijd het recht om te huwen en een gezin te stichten. Zij hebben gelijke rechten wat het huwelijk betreft, tijdens het huwelijk en bij de ontbinding ervan.
2. Een huwelijk kan slechts worden gesloten met de vrije en volledige toestemming van de aanstaande echtgenoten.
3. Het gezin is de natuurlijke en fundamentele groepseenheid van de maatschappij en heeft recht op bescherming door de maatschappij en de Staat.

Artikel 17

1. Eenieder heeft recht op eigendom, hetzij alleen, hetzij tezamen met anderen.
2. Niemand mag willekeurig van zijn eigendom worden beroofd.

Artikel 18

Eenieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging te belijden door het onderwijzen ervan, door de praktische toepassing, door eredienst en de inachtneming van de geboden en voorschriften.

Artikel 19

Eenieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.

Artikel 20

1. Eenieder heeft recht op vrijheid van vreedzame vereniging en vergadering.
2. Niemand mag worden gedwongen om tot een vereniging te behoren.

Artikel 21

1. Eenieder heeft het recht om deel te nemen aan het bestuur van zijn land, rechtstreeks of door middel van vrij gekozen vertegenwoordigers.
2. Eenieder heeft het recht om op voet van gelijkheid te worden toegelaten tot de overheidsdiensten van zijn land.
3. De wil van het volk zal de grondslag zijn van het gezag van de Regering; deze wil zal tot uiting komen in periodieke en eerlijke verkiezingen, die gehouden zullen worden krachtens algemeen en gelijkwaardig kiesrecht en bij geheime stemmingen of volgens een procedure, die evenzeer de vrijheid van de stemmen verzekert.

Artikel 22

Eenieder heeft als lid van de gemeenschap recht op maatschappelijke zekerheid en heeft er aanspraak op, dat door middel van nationale inspanning en internationale samenwerking, en overeenkomstig de organisatie en de hulpbronnen van de betreffende Staat, de economische, sociale en culturele rechten, die onmisbaar zijn voor zijn waardigheid en voor de vrije ontplooiing van zijn persoonlijkheid, verwezenlijkt worden.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Artikel 23

1. Eenieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtmatige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid.
2. Eenieder, zonder enige achterstelling, heeft recht op gelijk loon voor gelijke arbeid.
3. Eenieder, die arbeid verricht, heeft recht op een rechtvaardige en gunstige beloning, welke hem en zijn gezin een menswaardig bestaan verzekert, welke beloning zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld.
4. Eenieder heeft het recht om vakverenigingen op te richten en zich daarbij aan te sluiten ter bescherming van zijn belangen.

Artikel 24

Eenieder heeft recht op rust en op eigen vrije tijd, met inbegrip van een redelijke beperking van de arbeidstijd, en op periodieke vakanties met behoud van loon.

Artikel 25

1. Eenieder heeft recht op een levensstandaard, die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van zichzelf en zijn gezin, waaronder inbegrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen, ontstaan ten gevolge van omstandigheden onafhankelijk van zijn wil.
2. Moeder en kind hebben recht op bijzondere zorg en bijstand. Alle kinderen, al dan niet wettig, zullen dezelfde sociale bescherming genieten.

Artikel 26

1. Eenieder heeft recht op onderwijs; het onderwijs zal kosteloos zijn, althans wat het lager en basisonderwijs betreft. Het lager onderwijs zal verplicht zijn. Ambachtsonderwijs en beroepsopleiding zullen algemeen beschikbaar worden gesteld. Hoger onderwijs zal openstaan voor eenieder, die daartoe de begaafdheid bezit.
2. Het onderwijs zal gericht zijn op de volle ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid en op de versterking van de eerbied voor de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden. Het zal het begrip, de verdraagzaamheid en de vriendschap onder alle naties, rassen of godsdienstige groepen bevorderen en het zal de werkzaamheden van de Verenigde Naties voor de handhaving van de vrede steunen.
3. Aan de ouders komt in de eerste plaats het recht toe om de soort van opvoeding en onderwijs te kiezen, welke aan hun kinderen zal worden gegeven.

Artikel 27

1. Eenieder heeft het recht om vrijelijk deel te nemen aan het culturele leven van de gemeenschap, om te genieten van kunst en om deel te hebben aan wetenschappelijke vooruitgang en de vruchten daarvan.
2. Eenieder heeft het recht op de bescherming van de geestelijke en materiële belangen, voortvloeiende uit een wetenschappelijk, letterkundig of artistiek werk, dat hij heeft voortgebracht.

Universele Verklaring van de Rechten van de Mens

Artikel 28

Eenieder heeft recht op het bestaan van een zodanige maatschappelijke en internationale orde, dat de rechten en vrijheden, in deze Verklaring genoemd, daarin ten volle kunnen worden verwezenlijkt.

Artikel 29

1. Eenieder heeft plichten jegens de gemeenschap, zonder welke de vrije en volledige ontplooiing van zijn persoonlijkheid niet mogelijk is.
2. In de uitoefening van zijn rechten en vrijheden zal eenieder slechts onderworpen zijn aan die beperkingen, welke bij de wet zijn vastgesteld en wel uitsluitend ter verzekering van de onmisbare erkenning en eerbiediging van de rechten en vrijheden van anderen en om te voldoen aan de gerechtvaardigde eisen van de moraliteit, de openbare orde en het algemeen welzijn in een democratische gemeenschap.
3. Deze rechten en vrijheden mogen in geen geval worden uitgeoefend in strijd met de doeleinden en beginselen van de Verenigde Naties.

Artikel 30

Geen bepaling in deze Verklaring zal zodanig mogen worden uitgelegd, dat welke Staat, groep of persoon dan ook, daaraan enig recht kan ontleen om iets te ondernemen of handelingen van welke aard ook te verrichten, die vernietiging van een van de rechten en vrijheden, in deze Verklaring genoemd, ten doel hebben.

